איתמר לחי העומד מאליו אביי אמר הוי לחי רבא אמר לא הוי לחי היכא דלא סמכינן עליה מאתמול כולי עלמא לא פליגי דלא הוי לחי כי פליגי היכא דסמכינן עליה מאתמול אביי אמר [א]הוי לחי דהא סמכינן עליה מאתמול רבא אמר לא הוי לחי כיון דמעיקרא לאו אדעתיה דהכי עבידי לא הוי לחי קא סלקא דעתך כי היכי דפליגי בלחי פליגי נמי במחיצה ת"ש [א][ב]העושה סוכתו בין האילנות ואילנות דפנות לה כשירה הכא במאי עסקינן שנטען מתחילה לכך אי הכי פשיטא מהו דתימא ליגזור דילמא אתי לאישתמושי באילן קמ"ל ת"ש [ג]היה שם אילן או גדר או חיצת הקנים נידון משום דיומד הכא נמי במאי עסקינן שעשאן מתחילה לכך אי הכי מאי [ג]קמ"ל [קמ"ל] חיצת הקנים קנה קנה פחות משלשה טפחים [ד]כדבעא מיניה אביי מרבה ת"ש [ה][ד]אילן המסיך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ ג' טפחים מטלטלין תחתיו הכא נמי במאי עסקינן שנטעו מתחילה לכך אי הכי ליטלטל בכולו אלמה אמר רב הונא בריה דרב יהושע אין מטלטלין בו אלא בית סאתים משום דהוי דירה שתשמישה לאויר [ו]וכל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בה אלא בית סאתים ת"ש [ז][ה]שבת בתל שהוא גבוה עשרה והוא מארבע אמות ועד בית סאתים וכן בנקע שהוא עמוק עשרה והוא מארבע אמות ועד בית סאתים וקמה קצורה ושיבולות מקיפות אותה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה וכי תימא הכא נמי שעשה מתחילה לכך בשלמא קמה לחיי אלא תל ונקע מאי איכא למימר אלא [ח]במחיצות כולי עלמא לא פליגי דהויא מחיצה כי פליגי בלחי אביי לטעמיה דאמר לחי משום מחיצה ומחיצה העשויה מאליה הויא מחיצה ורבא לטעמיה דאמר [ט]לחי משום היכר אי עבידא בידים הויא היכר ואי לא לא הוי היכר ת"ש אבני גדר היוצאות מן הגדר מובדלות זו מזו פחות משלשה אין צריך לחי אחר שלשה צריך לחי אחר הכא נמי שבנאן מתחילה לכך אי הכי פשיטא מהו דתימא למיסר בניינא הוא דעבידא קמ"ל ת"ש [י]דתני ר' חייא כותל שצידו אחד כנוס מחברו בין שנראה מבחוץ ושוה מבפנים ובין שנראה מבפנים ושוה מבחוץ נדון משום לחי הכא נמי שעשאו מתחילה לכך אי הכי מאי קמ"ל הא קמ"ל נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי תא שמע דרב הוה יתיב בההוא מבואה הוה יתיב רב הונא קמיה אמר ליה לשמעיה זיל אייתי לי כוזא דמיא עד דאתא נפל לחיא אחוי ליה בידיה קם אדוכתיה אמר ליה רב הונא לא סבר לה מר לסמוך אדיקלא אמר [כ]דמי האי מרבנן כמאן דלא פרשי אינשי שמעתא מי סמכינן עליה מאתמול טעמא דלא סמכינן הא סמכינן הוי לחי לימא אביי ורבא בדלא סמכינן עליה פליגי הא סמכינן עליה הוה לחי לא ס"ד דההוא ברקא דהוה בי בר חבו דהוו פליגי בה אביי ורבא כולי שנייהו: **מתני'** [ל]בכל עושין לחיין אפילו בדבר שיש בו רוח חיים [מ]ורבי מאיר אוסר [נ][ו]ומטמא משום גולל ור'

העומד מאליו. שלא הוקבע שם לשם תיקון מבוי דלא הזמינוהו לכך: **היכא דלא סמכינן עליה מאתמול.** שהיה שם לחי אחר ונפל בשבת: **לאישתמושי באילן.** ויעלה ויתלוש ביום טוב: **היה שם.** כפסי בירלות תניא בפרק שני: **חילת הקנים.** קנים מחוברים. חילת שהיו נטועים כסדר מחילה: **דיומד.** מפרש בפ' שני דיו עומדין עמוד אחד נראה כשנים שעשאו כמרזב ונוטה אחד ממחילותיו לדרום ואחד למערב דכי עביד ד' דיומדין לד' הפיאות יש לכל מחילה ב' אמות עומד אמה מכאן ואמה מכאן:

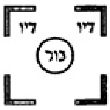

כדבעא מיניה. בפרק שני (א): **המסיך.** נופו נוטה סמוך לארץ ראש הנוף בפחות מג' לקרקע ועיקרו במקום שמחובר לאילן גבוה עשרה: **אין מטלטלין בו.** אם היה היקפו יותר מבית סאתים כחלר המשכן. ושיעור זה נתנו חכמים לכל היקף המתוקן ואינו מתוקן כל צרכו כגון למחילה שאין בה שתי וערב בהאי פירקא (ד' טז:) ולהיקף שלא הוקף לדירה בפ' שני (ד' כג.) והכא נמי אי בעומד מאליו מוקמת לה שפיר כו' הואיל ולאו להכי עבידא יהבו ביה רבנן האי שיעורא: **משום דהוי דירה שתשמישה לאויר.** לעולם שנטעו מתחילה לכך והיקף לדירה הוא אבל דירה זו אינה עשויה לצורך תוכה אלא לצורך אויר שחוצה לה לדור שם שומרי השדות ועשוי' להציל מן החמה ואין מטלטלין בדירה זו אלא בית סאתים כדתניא בפ' שני (ד' כג.) כלל אמר ר"ש בן אלעזר כל אויר שתשמישו לדירה כגון דיר וסהר ומוקצה וחצר ואפילו י' כורים מותר וכל דירה שתשמישה לאויר כגון בורגנין שבשדות בית סאתים מותר יותר מבית סאתים אסור דלאו דירה הוא דעל כרחו הוא דר שם: **שבת בתל.** קדש עליו היום וקנה שם שביתתו: **גבוה עשרה.** דאמרינן גוד אסיק מחילותיו כל סביבותיו והרי הוא מוקף: **וכן נקע.** אחד מנקיקי הסלעים: **והוא מד' אמות עד בית סאתים.** הואיל ושבת באויר מחילותיו נעשית ביתו וכולו כארבע אמותיו הוא הלכך מהלך את כולו וחולה לו אלפים אמה אבל אי הוה טפי מבית סאתים אין מחילותיו מועילות לו שהיקף שאינו עשוי לדירה אינו מועיל אלא לבית סאתים. ולהכי נקט מארבע אמות ואילך דאם היה פחות מד' אמות מאי מהלך את כולו איכא וממחילותיו מאי מהני בלאו מחילה נמי מקום לכל אדם ד' אמות בפרק מי שהוליאוהו (לקמן ד' מח:): **ושיבולות מקיפות אותה.** שהנית גבוליה(מ) סביב מלקלור ושבלים גבוהין י' עסקינן: **תל ונקע מאי איכא למימר.** מימות עולם הן: **היוצאות מן הגדר.** זו למעלה מזו: **למיסר בניינא.** שאם ירצה לעשות מחילה מכותל זה לכותל שכנגדו יתקשר באבנים הללו שכן דרך הבנאין לעשות וכענין אחר אינו יכול לדבק בנין חדש בבנין ישן: **לסמוך אדיקלא.** דקל היה עומד אצל פתח המבוי: **הא סמכינן הוי לחי.** אלמא הלכה כאביי: **לימא בדלא סמכינן עליה פליגי.** ואביי דשרי קשיא ליה האי עובדא דרב לא סמך אדיקלא ואנן קים לן הלכתא כאביי בלחי העומד מאליו: ומתרך **לא ס"ד.** דוודאי בדסמכינן עליה פליגי אבל לא סמכינן דברי הכל אינו לחי כההוא עובדא דדיקלא דרב: **ברקא.** יליע: **דהוה בי בר חבו.** והיה עמוד הסומך את היליע עומד בראש מבוי אחר: **ואפליגו בה כולי שנייהו.** אביי שרי למיסמך עליה ורבא אסר אלמא בדסמכינן עליה פליגי. והלכתא כאביי בהא דזו היא אחת מיע"ל קג"ם שהלכה כאביי(נ): **מתני' ומטמא משום גולל.** אם עשאו גולל לקבר מטמא לעולם באהל כמת עצמו ואפי' ניטל משם דתניא בפ' בהמה המקשה (חולין עב.) כל אשר יגע על פני השדה(ס) לרבות גולל ודופק:

ורבי

תא שמע העושה סוכתו. בפ' הישן (סוכה ד' כד:) מוקי לה דעביד לה כהולא ודפנא דלא תקשי לרב אחא בר יעקב דאמר כל מחילה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה שהרוח מנענעת' לכאן ולכאן אינה מחילה ואמאי כשרה והא קאזיל ואתי ולפי זה לא פריך הכא מידי והוה מצי למימר ולטעמיך אי נמי משמע ליה דמיירי בכל ענין בין הוי רוב דופן מעובי האילן שאינו הולך ברוח בין דהוי רוב דופן מן הנוף: **אי** הכי מאי למימרא. ולא סגי בשינויא דלעיל דלא הוה נקט תרתי אטו חדא: **תל** ונקע מאי איכא למימר. ולא תקשי מכאן למ"ד(ב) מחילה שאינה עשויה בידי אדם לא שמה מחילה דלא אתיא למעוטי אלא דבר שאינו ראוי להעשות בידי אדם כגון בעלי חיים: **אביי** לטעמיה. היינו לחד לישנא דלעיל גבי היה גבוה מכ' וכא למעטו (ד' ה.) דקסבר דאפילו קורה משום מחילה וכל שכן לחי ואותו לשון תופס עיקר ורבא לטעמיה דאמר לעיל(פ) אחד זה ואחד זה משום היכר ור"ח לא גרס לטעמיה אלא גרס בהדיא אביי אמר לחי משום מחילה ורבא אמר לחי משום היכר: **לא** סבר לה מר לסמוך אדיקלא. אף על גב דרב הונא אית ליה בפירקין (ד' י.) שבת הואיל והותרה הותרה ולא צריך לסמוך אדיקלא הא מסיק לקמן דמודה רב הונא היכא דליתנהו למחילות דלא אמרינן הואיל והותרה הותרה אי נמי הכא לפי דברי רב היה מקשה:

תלמוד

מסורת הש"ס

א) סוכה כד:, ב) לקמן יט: [סוכה כד:], ג) [גי' תוס' למימרא. יעב"ץ], ד) [לקמן יט:], ה) לקמן לט: סוכה כד:, ו) סוכה כה., ז) [לעיל יב:], ח) לעיל ט: [תוספתא פ"א ה"ח], ט) [גיטין לט. ב"מ יא: ב"ב פד: חולין ה:], י) [במשנה שבמשניות ליתא ר' יוסי אוסר], כ) [סוכה כד. ע"ש], ל) [דף יח.], מ) בפ"ח: שבולים, נ) [ב"מ כב:], ס) [במדבר יט], ע) [דף יב:].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כדבעא מיניה כפ' שני. נ"ב סוף דף יט: (ב) תוס' ד"ה תל וכו' למ"ד מחילה. נ"ב בפרק הישן (סוכה כד.):

◆

גליון הש"ס

גמ' וכל דירה שתשמישה לאויר. לקמן דף כב ע"ב:

◆

מוסף רש"י

המשך מעמוד קודם. **טהורין.** דלאתקש כלי עץ לשק למיטלטל מלא וריקן, והו לאו מיטלטל מלא, דגדול יותר מדי ואם יטלטלוהו ישבר בידיהם (שם). **נימוקו עמו.** נים וקו, דבר ישר סקו המשקולת (לקמן נא.) או: פילדו עמו לתת טעם לכל דבריו, שהיה מיישב את דבריו (גיטין סז.) או: טעמו, שהיה מביא טעם לדבריו כל שעה (בכורות לז.). **וחסרונן.** נרדי ספיקן (ברכות מד.). **פוק חזי מאי עמא דבר.** היאך נוהגים, וכבר נהגו לברך בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא (שם מה.). עד כאן

המשך מעמוד קודם

העושה סוכתו בין האילנות. כארץ ולא סככה עליהן אלא הן דופנותיה (סוכה כד:). **היה שם אילן.** כאפי כירלות קאי, היה באחת הפאות אילן שעוביו אמה לכל לד (שם). **או גדר.** מרובע אמה על אמה, כל גדר שתם של אבנים הוא וצריך שיהא אמה על אמה כדי להלקו לשתי מחילות, אמה למזרח ואמה לצפון או לדרום (שם). **נידון משום דיומד.** ב' עמודים שהיו מחילה לכאן ולכאן, שבכך הקלו חכמים עליהם (שם). **אילן המסיך על הארץ.** שנופו נוטה למטה מכל צדדיו סביב (לקמן צט:) נופו גדול מאד ואלמלי הנוף כפופין סביב על הארץ (סוכה כד:). **מטלטלין תחתיו.** דאמרינן גוד (לקמן צט. סוכה כד:) ואירי יש כאן מחילה עשרה (לקמן שם) ומחילה זו גבוהה עשרה מבפנים, שהנוף ארוך הוא וכגובה האילן הוא (סוכה שם). **שבת בתל.** קדם היום על האדם והוא בתל גבוה עשרה וקנה שם שביתתו (סוכה כה.). **והוא מארבע אמות ועד בית סאתים.** גדול הוא מארבע אמות אבל אינו יותר על בית סאתים (שם). **וכן בנקע.** גומא העשויה מששת ימי בראשית וולאי"ה (שם). **וקמה קצורה.** באמצעה. **ושיבולות.** גבוהות עשרה, **מקיפות אותה.** סביב, כל הני מחילות ניהו להיקף בית סאתים ולא ליותר מכאן, דלא נעשית לדירה, הלכך מהלך את כולה למחר וחוצה לה אלפים, דכל תלנה, הואיל ושבת זה באוירה מבעוד יום, הוה כארבע אמות של מקום שביתה, ולהכי נקט והוא מארבע אמות, דאי לא הוה יותר מארבע אמות מאי מהלך את כולה איכא, בלא מחילות נמי ארבע אמות מקום שביתה אית ליה, דהייט שבו איש תחתיו, וחוצה לכן אלפים אמה, דכתיב אל יצא איש ממקומו, ואסמוך רבנן למילף מקום ממקום ומקום מניסה כו' (לקמן נא.) ותל מוקף מחילות הוא, דכל שגבוה עשרה אמרינן גוד אסיק מחילות שלו והקף כהן את לאשו (סוכה כה:). **לחי משום היכר.** דלימא אינשי ולידעו דתקנתא עביד ולא ליתי לאיחלופי ברה"ר (לעיל ג:). **כותל שצידו אחד כנוס מחברו.** שנכנס הבנין ומיעטו מעביו, דהשתא בולט ויולא ממנו כמין עמוד שקורין פלייר, **בין שנראה מבחוץ ושוה מבפנים.** כגון שתקוע הכותל אלפניו, שאין הכניסה נראית לעומדים בפנים אלא לבני רשות הרבים, **ובין שנראה מבפנים ושוה מבחוץ.** שתקוע הכותל מאחריו ונראית הפנימה כפנים (לעיל ט:).

עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פי"ו מהל' שבת הלכה כג סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף יח:

צב ב מיי' פ"ד מהל' סוכה הלכה ה סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף י:
ג [מיי' פט"ז מהל' שבת הל' כד טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף לא]:

צג ד מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה כב ופט"ז הלכה ד ופ"ז מהלכות עירובין הלכה ד סמג לאוין סה ועשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שנו סעיף ג:

צד ה מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה כב טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף ג:

צה ו מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה יג סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף ג:

צו ז מיי' פ"ו מהלכות טומאת מת הלכה ד:

◆

רב נסים גאון

מחיצת קנים קנה קנה פחות משלשה איצטריכא ליה. כדבעא מיניה אביי מרבה. עיקר זו הבעיא בפרק עושין פסין (דף יט).

◆

רבינו חננאל

מבוי יש לו חצי מבוי. פי' עשה לחי לחצי המבוי לארכו ונשתייר חצי המבוי החיצון בלא לחי יש לו להשתמש מן הלחי ולפנים במבוי. ולא גזרינן דילמא אתי לאישתמושי אפילו בחיצון. אמר רבא עשה לחי והגביהו מן הקרקע ג' טפחים, או הרחיקו מן הכותל ג"ט. (סימן) [כיון] דהיא מחיצה שהגדיים בוקעין בה לא עשה כלום. אמרי משמיה דשמואל אין הלכה כר' יוסי בהילמי, ומפורש בשבת פי' שמונה שרצים. ואין הלכה כר' יוסי בלחיים דבעי רוחב כל לחי ג' טפחים. וא"ל רב הונא בר חיננא אמרת לן בהילמי דאין הלכה כר' יוסי ולא [אמרת לן] בלחיים. ואמרינן מ"ש והא בין בהילמי בין בלחיים רבנן פליגי עליה. ואמרן משום דקאי ר' כוותיה, בעיניין חצר גדולה שנפרצה לקטנה ואוקמה גדולה בי"א אמה וקטנה בעשר, וכר' דאמר בעינן שני פסין, וסבר לה כר' יוסי דאמר כל פס רחבו ג"ט, ומדחזינן דר' קאי כוותיה. ותוב דרב יהוד' דאמר משמיה דרב אין הלכה כר' יוסי בהילמי ולא בלחיים הדר ביה, משום דר' יוסי נימוקו עמו. ש"מ הילכתא כוותיה בלחיים. ואביי דאמר לרבא בר רב חנן כדבעא מיניה הילכתא מאי. א"ל פוק חזי היאך עמא דבר. איכא דמתני לה על השותה מים לצמאו אומר ברוך שהכל נהיה בדברו איתמר לחי העומד מאיליו, כגון אילן וכיוצא בו, אביי אמר הוי לחי רבא אמר לא הוי לחי. וסברוה כי היכי דפליגי בלחי הכי פליגי במחיצות. ת"ש העושה סוכתו בין האילנות, והאילנות דפנות כשרה. ודחי רבא הכי, הכא במאי עסקינן בשעשאו לאילן מתחילה לשום דופן, והא אתא לאשמעינן דלא גזרינן דילמא אתי לאישתמושי ביום טוב באילן. וכן נמי דחי במחיצת הקנים דתנינן דנידון משום דיומד, כשעשאו מתחלה לכך. אי הכי מאי למימרא, כלומר אם מתחילה עשאו לכך הא פשיטא היא. ודחי לכדבעא אביי מרבה איצטריכא ליה, וכדבעינן למימר לקמן. תא שמע מיהא דתנן בהמוצא תפילין, אילן המיסך על הארץ כו'. ודחי הכא נמי בשעשאו לכך. אי הכי האי מחיצה מעלייתא היא, אלמה אמר רב הונא בריה דרב יהושע אין מטלטלין בו אלא בבית סאתים. ומשני משום דהויא דירה שתשמישה לאויר כו' [כלומר אין שם בית]. ת"ש שבת בתל גבוה י' והוא מד' אמות ועד בית סאתים, (מפני שהיא דירה שתשמישה לאויר ואין לה אלא בית סאתים), וכן בנקע עמוק י' כו' עד וקמה קצורה אי שיבולות מקיפות אותה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. הנה התל והנקע אי אפשר לומר בהן שעשאן מתחילה לכך. ופרקינן במחיצות כ"ע לא פליגי דמחיצה העשויה מאיליה הויא מחיצה, כי פליגי בלחי. אביי אמר לחי משום מחיצה. ומחיצה העשויה מאיליה הויא מחיצה. ורבא אמר לחי משום היכר, ואי עשאו לכך הוי היכר ואי לא לא הוי היכר. ת"ש אבנים היוצאות מן הגדר, ונראות בולטות ומובדלות זו מזו, פחות משלשה אין צריך לחי אחר כו'.א) פי' למיסר ביניינא. ת"ש דרב ורב הונא הוו יתבי במבוי, א' ליה רב לשמעיה אייתי לי מיא עד [ד]אתי שמעא נפל הלחי, א"ל רב קום ארוכתיה.

א) נראה דצ"ל כאן ודחי ה"נ שבנאן מתחלה לכך א"כ פשיטא מהו דתימא למיסר בניינא.